

Kocka je padla!

Samo dober mesec nas loči od novih volitev v deželni svet Furlanije-Juljske krajine. Volitve bodo namreč v nedeljo, 6. junija. Potekale bodo po novih predpisih, katerih glavna novost v primerjavi z dosedanjim volilnim redom je prag, ki ga mora kandidatna lista prekoračiti, če hoče sodelovati pri koriščenju prejetih glasov. V vsaj enem volilnem okrožju mora neposredno izvoliti enega kandidata. Gre za zapreko, ki jo je postavil zakonodajalec — v našem primeru deželni zbor, kateremu pravkar poteka mandat — da bi se prepreči-

DRAGO LEGIŠA

lo preveliko cepljenje glasov, katerega najvidnejša posledica je prisotnost več manjših političnih skupin v deželnem svetu.

Ni tu mesto, da bi se spuščali v podrobnosti novih volilnih predpisov. Ne moremo pa mimo ugotovitve, da je zaradi omenjenega praga med drugim resno ogrožena izvolitev predstavnika Slovenske skupnosti, ki je na vseh dosedanjih deželnih volitvah — od leta 1964 jih je bilo skupno šest — bil izvoljen s pomočjo ostankov.

Edina slovenska politična formacija v deželi in državi se bo seveda kljub temu udeležila skorajšnjih volitev z lastno kandidatno listo in bo glede na nove volilne predpise morala prestati še hujšo preizkušnjo kot dozdaj. Zaradi slabe vere in pomanjkanja politične volje velikih italijanskih strank — od KD in DSL do prenoviteljev — ne more niti koristiti rešilnega pasa, ki ga predstavlja po zakonu predvidena volilna povezava. V tem primeru ne bi šlo za volilno zaveznitvo, temveč le za večjo možnost, da bi Slovenska skupnost bila deležna pri koriščenju ostankov, to je izvolitev kandidatov iz ostankov glasov.

Zaradi novih volilnih predpisov, ki popolnoma ignorirajo slovensko narodno manjšino in njeno specifiko, postaja sploh zelo problematična tudi izvolitev slovenskega kandidata na listah italijanskih vsedržavnih strank.

Občni zbor naših denarnih zavodov

Stebri našega zamejskega gospodarstva

Pomlad je tudi čas rednih letnih občnih zborov. Po letni skupščini Slovenskega deželnega gospodarskega združenja so sedaj na vrsti občni zbori naših bančnih zavodov, ki nedvomno predstavljajo enega izmed osrednjih stebrov zamejskega gospodarstva.

Tako so se v petek, 23. t.m., sestali člani Kmečko-delavske hranilnice in posojilnice iz Sovodenj ter Kmečko-obrtna hranilnice in posojilnice iz Nabrežine, v soboto člani posojilnice v Doberdobi, v nedeljo pa je bil redni letni občni zbor Hranilnice in posojilnice z Opčin. V tem tednu sta na sporedu še dva občna zbora, in sicer Tržaške kreditne banke in goriške Kmečke banke.

Iz poročil omenjenih bank je razvidno, da se je gospodarska kriza dotaknila tudi naših denarnih zavodov, vendar v mnogo manjši meri, kot je bilo pričakovati. Z gotovostjo lahko trdimo, da je ta sektor zdrav in da obstajajo konkretne možnosti za še nadaljnji razvoj.

SOVODNJE

Na občnem zboru Kmečko-delavske hranilnice in posojilnice iz Sovodenj je bilo prisotnih več kot 140 članov, ki so soglasno odobrili obračun z kot 631 milijoni lir poslovnega dobička, kar je dovolj zgovoren podatek. Premoženje se je v primerjavi z letom 1991 povečalo za 29 odstotkov in znaša nad 2 milijardi lir in pol, hranilne

vloge so se povečale za 11 odstotkov, posojila pa za 8 odstotkov. Poglobljena diskusija se je nato razvila v zvezi z novim zakonom o kreditnem poslovanju, ki med drugim določa, da bodo morale hranilnice in posojilnice v treh letih spremeniti ime. Omenjeni zakon polaga zelo veliko važnost delovanju s člani, saj bodo hranilnice lahko ohranile sedanje davčne olajšave le pod pogojem, da bodo namenile več kot polovico posojil rednim članom. Hranilnica je z znatnim povišanjem premoženja dosegla minimalno mejo za odprtje novih okenc. Ob izpolnitvi tega pogoja so njeni upravitelji že pripravili prošnjo za odprtje podružnice v Štandrežu.

NABREŽINA

Nekoliko manj bleščeč, vendar še vedno zadovoljiv je bilančni uspeh nabrežinske Kmečke in obrtne hranilnice. Čisti poslovni dobiček znaša nekaj več kot 113 milijonov lir; v primerjavi s preteklim letom se je zmanjšal kar za 47 odstotkov. To je bilo v veliki meri odvisno med drugim od splošnih upravnih stroškov (+15%) in od povečanih amortizacij ter akantoniacij. V preteklem letu so namreč upravitelji hranilnice zaključili investicijska dela, kar je povzročilo nadpovprečno rast tekočih stroškov in je tudi vplivalo na bilančni uspeh. Čisto premoženje se je od 3,8 milijarde preteklega leta povečalo na 4 milijarde, vloge so

se zmanjšale za skoro 15%, medtem ko se je skupni znesek posojil povečal od 24 milijard in 644 milijonov na 25 milijard in 112 milijonov. Razmerje med posojili in vlogami se je tako povečalo na 66%, kar je najvišja vrednost v zadnjih 12 poslovnih letih.

OPČINE

Na 86. rednem občnem zboru Hranilnice in posojilnice na Opčinah, ki je bil v nedeljo, je prišla na dan vsa poslovna uspešnost tega zavoda, ki še nadaljuje svojo dolgoletno rast. Poslovni dobiček je prekoračil mejo 5 milijard lir, znatno so se povečala tudi skupna zaupana sredstva (hranilne vloge in tekoči računi), in sicer od lanskih 173 milijard in 210 milijonov na 190 milijard in 637 milijonov. Povečalo se je tudi premoženje od dobrih 25 milijard na več kot 30 milijard in pol.

Polovico čistega prebitka poslovne dobe so delničarji na pred-

(Dar) ■■■■ 2

Giovanni Ciampi mandatar za sestavo vlade

Guverner Narodne banke — Banca d'Italia — Carlo Azeglio Ciampi je od predsednika republike Scalfara prejel nalogo za sestavo nove vlade. Mandatar je star 73 let in je od leta 1947 v službi pri Narodni banki, kjer se je povzpел do najvišjega mesta, do guvernerja. Prvič se v zgodovini italijanske republike dogaja, da je bila zaupana naloga za sestavo vlade človeku, ki ni ne poslanec ne senator. To je tudi ena glavnih novosti v italijanskem političnem življenju. Predsednik republike je verjetno ugotovil, da se bo Ciampijevi vladi nudila možnost, da bo prejela zaupnico v Parlamentu.

Zanimivo je dalje, kako je novi mandatar poudaril, da bo vlado sestavil ob strogem upoštevanju določila, ki izhaja iz 92. člena republiške ustave, kar pomeni, da sestava vlade ne bo odvisna od poteka in zaključkov pogovorov s predstavniki strank vladnega zavezništva. Seveda se to zdaj le napovedi. Že bližnja prihodnost pa bo pokazala kakšno je resnično stanje.

Upravitelji sovodenske Hranilnice na občnem zboru

(foto S. Reportage)

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 29. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obtoženci 2. tržaškega procesa; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Moja srečanja z ljudmi v stiski; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Kantavtorji in šansonjeji; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja: »Vaš Pepi in papači«, prof. Kosovel piše iz zapora.

■ PETEK, 30. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Okno na Arbat; 9.00 Literarni utrinek; 9.10 Orkestralna glasba; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Alpe-Jadran; 12.30 Slovenska lahka glasba; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Barvna šahovnica«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ SOBOTA, 1. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.10 Kulturni dogodki; 9.00 Bučanje himalajskih hudournikov; 10.00 Festival komorne glasbe 20. stoletja v Radenci; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Ta rozajanski glas — Oddaja iz Režije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Ciril Zlobec: »Italijanska srečanja slovenskega pesnika«; 17.00 »Še pomnite, tovariši!«, koncert ob 20-letnici TPPZ Pinko Tomažič v Zgoniku; 18.00 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca.

■ NEDELJA, 2. maja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder. Zlata Jurin: »V rekordnem času okoli sveta«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca; 15.30 Krajevne stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 3. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija po letu 1945; 8.55 15 minut z...; 9.10 »Ljubi... ne ljubi«, bolj ali manj resnične zgodbe o spogledovanju in nesojenih ljubeznih; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Kamen in sonce; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nagradna abeceda, radijska kviz oddaja za otroke; 15.10 Nikoli ni prepozno za učenje; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ TOREK, 4. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zvočna ropotarnica, glasovi in zanimivosti iz radijskega arhiva; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Nepoznani planet Zemlja; 12.20 Ma de in Italijo; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Jože Babič »Rosa L. - kronika o neki revolucionarki«.

■ SREDA, 5. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Male skrbi — veliko veselje; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Tihotapstvo, ropi, krivolovi in druga hudodelstva ob meji.

MANJŠINE V FRANCiji

Pouk manjšinskih jezikov

Znano je, da je Francija vedno slovela po svoji centralistični ureditvi in miselnosti. To se je zrcalilo deloma v nasprotovanju uradne Francije (zlasti v času gen. De Gaulla) evropski integraciji in odprtosti. Pa tudi v odnosih do svojih jezikovnih manjšin je Pariz navadno — vsaj do zadnjih let sem — pokazal svoj pravi obraz.

V Franciji živi skoraj po celotnem ozemlju več nefrancoskih skupnosti. Tako so na severu Bretonci, na vzhodu aljaški Nemci, na jugovzhodu provenzalski Okcitanzi, na jugozahodu pa Baski. V vzhodnih Pirenejih živijo še Katalonci, otoške jezikovno-kulturne posebnosti pa kaže Korzika. O vsem tem prinaša zanimiv članek ena izmed zadnjih števil okcitanskega glasila v Piemontu »Ousitanio vivoo«. Poročilo vsebuje konkretne podatke glede pouka jezikov prej omenjenih skupnosti oz. dvojezičnega pouka na mešanih ozemljih.

Po teh virih zadeva študij baskovskega jezika nad štiri tisoč učencev

osnovne šole, med temi je 1479 pri dvojezičnem pouku. 2193 dijakov pa obiskuje srednješolski pouk z baskovskim jezikom. Gre sicer za tretjino celotnega manjšinskega prebivalstva. Okrog tisoč učencev pa obiskuje zasebne baskovske šole Seaska. Sledi bretonska jezikovna skupnost, pri kateri je pouk domačega jezika omejen na 3% prebivalstva, to je na skupno 7343 učencev v Bretaniji in v departmaju Loire - Atlantika. Od teh jih 546 obiskuje dvojezični pouk. V srednjih šolah in v licejih je 4000 dijakov prijavljenih za pouk bretonskega jezika. Zasebna šolska bretonska ustanova Diwan sprejme približno tisoč učencev.

V vzhodnih Pirenejih je katalonski jezik predmet pouka 8569 učencem prve stopnje (to je 25% učencev nasploh) in 1562 dijakom srednjih šol. Nadalje imajo zasebne katalonske šole 122 učencev. Kar zadeva Korziko, se domači jezik poučuje od januarja 1993 v vseh otroških vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Do tega datuma je imelo 11740 osnovnošolcev na otoku vsaj eno tedensko uro v svojem jeziku. Po drugi strani pa se je 5183 dijakov (25% vseh vpisanih) prijavilo k pouku deželne jezika.

Področje okcitanskega jezika pa obsega kar 33 francoskih departmajev in zadeva 62597 učencev osnovnih ter 9270 dijakov nižjih in višjih srednjih šol! Nad tristo učencev štejejo nadalje zasebne šolske ustanove.

Posebno stvarnost predstavlja seveda Alzacija z vprašanjem nemškega jezika. Pouk nemškega jezika zadeva tu 82432 učencev osnovnih šol ter 66826 dijakov srednjih šol nasploh, kar predstavlja 44% celotnega šolskega prebivalstva v Alzaciji (ne pozabimo, da je tu med drugim sedež evropskega parlamenta-Strasbourg). Okoli tisoč učencev pa med drugim sledi eksperimentalnemu dvojezičnemu pouku (13 tedenskih ur v francoskem in trinajst učnih ur v nemškem jeziku). Na akademiji v Nancyju-Metzu pa obiskuje 12500 dijakov poseben jezikovni program.

Vse to dovolj zgovorno kaže na nove situacije, v katerih živijo danes pripadniki raznih manjšin v Franciji. Položaj — kot se vidi — ni povsod enak, prav tako gotovo ni optimalen. V večini primerov gre samo za pouk materinščine v šolah, kvečjemu za dvojezični pouk. Ni torej popolnoma manjšinskih šol, kot smo jih mi vajeni. Vsekakor je za francosko stvarnost to gotovo korak naprej v valorizaciji manjšinskih jezikov, ki so bili še do včeraj popolnoma nepriznani.

a.b.

Stebri našega...

log nadzornega odbora soglasno namenili rednemu rezervnemu skladu, vsak član pa bo za legalne obresti na delež pri združni glavnici prejel 1.848.800 lir. Člani so nato soglasno odobrili poročilo o poslovanju ter obračun. Določili so med drugim večje zneske za vstop v zadrugo, najvišjo mejo za individualna posojila ter za dolgoročne blagajniške kredite.

Sledile so volitve. Od treh članov upravnega sveta, ki jim je potekel mandat, sta bila ponovno izvoljena predsednik Pavel Milič ter Rado Andolšek, na mesto doseadanega odbornika Marčela Malalana pa je bil izvoljen inž. Franko Pisani. Nadzorni odbor bodo kot doslej sestavljali predsednik dr. Stevo Kosmač ter dr. Edi Daneu in dr. Marijan Bajc, za namestnika pa sta bila izvoljena prof. Silva Valenčič in Vojko Lovriha, razsodnika pa sta prof. Egidij Košuta in prof. Stanislav Soban.

V Rupi na Goriškem se bo konec tega tedna (v soboto, 1. in v nedeljo, 2. maja) nadaljeval priljubljeni Praznik frtalje, ki se je pričel že konec prejšnjega tedna. Praznik prireja domače društvo Rupa-Peč, ki je poleg zabavnega pripravilo tudi bogat kulturni spored.

Kocka je padla!

■ ■ ■ ■ ■

Vrhano mero odgovornosti imajo zato tiste italijanske politične sile, ki so bile dozdaj na oblasti, predvsem krščanski demokrati in socialisti, naj so med razpravo o novem volilnem redu naduto in gotovo preračunano odklanjale ugovore, predloge in zahteve slovenskega deželnega svetovalca.

Slovenska skupnost je glede na novo stvarnost pravočasno predlagala vsem političnim komponentam manjšine, naj bi prišlo do skupnega nastopa na deželnih volitvah, saj bi takšen nastop zajamčil prisotnost slovenskih manjšinskih predstavnikov v novem deželnem zboru. Zaradi politične kratkovidnosti, oziroma iz želje po ohranitvi politike vrtičkarska v manjšinski skupnosti je ta predlog, kot znano, propadel.

Stanje seveda nikakor ni brezupno in smo prepričani, da bodo naši volivci in volivke pri svojih izbirah upoštevali, kar smo pravkar napisali in se ustrezno ravnali. Prestati moramo tudi to preizkušnjo in še odločneje kot doslej zahtevati, naj se z zakonom zagotovi prisotnost manjšinskih predstavnikov v izvoljenih telesih. To med drugim zagotavlja italijanski manjšini v Sloveniji republiška ustava; tako je tudi drugod po Evropi. V skladu s takšno zahtevo naj izzveni tudi glas, ki ga bomo na skorajšnjih deželnih volitvah oddali slovenski volivci in volivke v Furlaniji-Juljski krajini. Kocka je torej padla!

Na zasedanju predstavnikov dežel in pokrajin s posebnim statutom, ki je bilo v torek, 27. t.m. na Pomorski postaji v Trstu, je dobilo močan poudarek vprašanje zastopanosti Slovencev v deželnem svetu FJK in še posebej političnih razmer, ki so privedle do tega, da nobena stranka ni bila pripravljena na povezavo z edino slovensko stranko Ssk. Že v prvem posvahu v diskusiji je izrazil solidarnost predsednik deželnega sveta Tridentinske Južne Tirolske dr. Oskar Peterlini (Južnotirolska ljudska stranka). Nato je vprašanje obrazložil deželni svetovalec Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar, ki se je zavzel za zajamčeno zastopstvo manjšin v vseh izvoljenih telesih, podobno kot v Republiki Sloveniji. Končno je solidarnost Slovencev v FJK glede volilnega vprašanja izrazil podpredsednik deželnega sveta Doline Aoste Francois Stevenin (Union Valdôtaine). Vsi trije omenjeni deželni svetovalci in predstavnik Union Für Südtirol dr. Alfons Benedikter pa so tudi izdali skupno tiskovno poročilo, ki poudarja nujnost zajamčenega zastopstva in dragoceno vlogo, ki jo Ssk že 29 let odigrava v deželnem svetu Furlanije — Julijske krajine.

Pogovor z ravnateljem prof. Susičem po občnem zboru Slorija v Trstu

»Finančna kriza nujno vpliva tudi na raziskovalno delo«

Na zadnjem rednem občnem zboru Slovenskega raziskovalnega inštituta, ki je bil v četrtek, 22. aprila, v Peterlinovi dvorani v Trstu, so člani predvsem razpravljali o načrtih za bodočnost in hudih finančnih težavah, ki so zajeli tudi to ustanovo. Stanje je vse prej kot rožnato, saj se je pojavila potreba po uvedbi sanacijskega načrta, ki naj bi po predvidevanjih trajal dve leti. O poteku 15. občnega zbora in o težavah Slorija smo se pogovorili z ravnateljem prof. Emidijem Susičem.

Prof. Emidij Susič

Katerim vprašanjem ste posvetili največ pozornosti in kaj ste na tem občnem zboru sklenili?

Na dnevnem redu je bilo poročilo upravnega sveta o delovanju inštituta, predstavitev obračuna za leto 1992 in predračuna za leto 1993, poročilo nadzornega odbora in potrditev pravilnikov. Govorili pa smo tudi o predlogu včlanjenja Slorija v krovne organizacije. Upravni svet je v svojem poročilu opozoril na finančne probleme, predstavil pa je tudi delovanje inštituta v zadnjem letu. Med drugim sta v tem obdobju izšli dve izredno zanimivi in koristni knjigi, in sicer »The submerged Community« Pavla Štrajna (angleška izdaja knjige »Comunità sommersa« ter delo »Prostorska opredelitev in narodna pripadnost« Milka Bufona. Omeniti pa je treba še dve naši publikaciji, ki sta izšli lani, in sicer »Priročni slovar bančnega poslovanja« (J. Baša, M. Kavčič, in A. Rupel) ter »Slovenščina na slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem« (D. Sedmak in P. Žužek). Govor je bil tudi o drugih raziskovalnih projektih Slorija.

Znano je, da se Vaš inštitut, kot mnogo drugih slovenskih ustanov, nahaja v hudi finančni stiski in da trenutno nima niti primerenih prostorov. Ali so ogrožena tudi delovna mesta?

Reči moram, da smo trenutno v procesu ostre in maksimalne re-

dukcije znanstvenega in raziskovalnega delovanja. Finančni problemi, ki so zajeli celotno manjšino, seveda niso prizanesli niti Sloriju. To smo občutili zadnja tri leta. Sanacijski načrt nam nalaga stroge finančne okvire in to vpliva seveda tudi na prostore. V tem trenutku tržaški sedež Slovenskega raziskovalnega inštituta sploh nima primernih uradov. Finančna kriza pa seveda nujno vpliva tudi na raziskovalno delo. Predvsem si v tem trenutku ne moremo kupovati ustrezne literature — knjig in znanstvene periodike, grozi pa tudi redukcija delovnih mest, če se bo takšno stanje nadaljevalo.

Če bomo tudi v bodoče še dalje dobivali sredstva iz zakona za obmejna področja in če bo dotok sredstev vsaj tolikšen, kot doslej, bi morali sanacijski načrt izpeljati v približno dveh letih, potem pa bi lahko spet začeli mirneje in ustrezneje delovati.

Na dnevnem redu je bil tudi predlog včlanjenja Slorija v krovne organizacije. Kaj ste sklenili?

Najprej naj povem, da je bil Slori do tega občnega zbora včlanjen v SKGZ. Že dalj časa pa smo premišljevali, predvsem glede na nove razmere in glede na dejstvo, da je naš inštitut vseslovenska ustanova, da bi bilo treba to stanje uravnovesiti. Na tem občnem zboru smo tako sprejeli predlog upravnega sveta, da naj se inštitut včlani tudi v Svet slovenskih organizacij.

Kljub trenutnim težavam ima Slovenski raziskovalni inštitut v načrtu nekaj zanimivih projektov. Kaj pripravljate in kakšno skrb posvečate mladim, ki se želijo ukvarjati z raziskovalnim delom?

Glede prvega dela vprašanja naj povem, da so trenutno v teku razne raziskovalne naloge, ki naj bi se zaključile v obdobju dveh let. Med najvažnejšimi naj omenim raziskavo o sociolingvističnih aspektih na Tržaškem in o etični identiteti Slovencev na Tržaškem, analizo o družbeno-geografskih aspektih skupnega prostora Gorica-Nova Gorica (projekt se imenuje »Grad in vrtnica« po simbo-

lih teh mest) ter o prebivalstvu obmejnega področja kot faktorju družbenih procesov, pripravljamo pa še krajevni leksikov »Slovinci v Italiji« za Goriško.

Naš inštitut se že dalj časa zaveda — in s tem odgovorjam na drugi del Vašega vprašanja — pomena študirajoče mlajše generacije, ki je lahko dobila prav v Sloriju pomembno oporo za nadaljnje strokovno usposabljanje v okviru družbenih ved. To skrb namerava Slori še povečati v bližnji prihodnosti, takoj ko se bo rešil finančnih skrbi. Med drugim nameravamo dodeliti finančna sredstva za usmerjanje diplomskih nalog kakor tudi sprejemati podiplomske raziskovalne projekte za mlade, ki se nameravajo strokovno in znanstveno utrditi.

Pogovor je zapisala
Helena Jovanovič

Slovensko vprašanje na zasedanju MENS-a

V Planolesu v Kataloniji se je pred dnevi končal vsakoletni seminar Mladine evropskih narodnostnih skupnosti, ki združuje mladinske organizacije narodnostnih manjšin iz vse Evrope. Na seminarju sta sodelovala tudi člana mladinske sekcije Slovenske skupnosti Peter Rustja in Štefan Pahor, ki sta predlagala sprejem resolucije o slovenski manjšini v Italiji.

Resolucija, ki jo je plenarno zasedanje sprejelo soglasno in jo poslalo vsem najvišjim evropskim in italijanskim političnim institucijam, zahteva takojšnjo zaustavitev protislovenske gonje na Tržaškem, dosledno spoštovanje vseh veljavnih mednarodnih sporazumov in listin pri urejanju odnosov med Italijo in Slovenijo, čimprejšnjo odobritev globalnega zaščitnega zakona za slovensko manjšino v Italiji in sprejem takšnega volilnega zakona, da bo zajamčeno zastopstvo slovenske manjšine v vseh izvoljenih telesih.

V Domu na Bukovju v Števerjanu na Goriškem bo v petek, 30. aprila, spominška slovesnost ob 1. maju in 50. obletnici Goriške fronte, ko so slovenske partizanske enote z novonastalimi antifašističnimi vojaškimi formacijami začasno zasedle velike predele Goriške po razsulu italijanske vojske. Spored se bo začel ob 20. uri, slavnostni govornik pa bo dr. Ciril Zlobec. Udeležence bo pozdravil tudi števerjanski župan Ivan Humar, peli bodo člani moškega pevskega zbora Jezero iz Doberdoba, nato pa bo na vrsti še recital skupine »Oder mladih« KD Briški Grič iz Števerjana. Slovesnost sodi v okvir prvomajskih praznovanj, ki jih domače Kulturno društvo Briški grič prireja vsako leto.

Predstavitev izbora Attemsovih »Slovenskih pridig«

Konec prejšnjega tedna je bila v konferenčni dvorani Pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu predstavitev knjige »Slovenske pridige« prvega škofa goriške nadškofije Karla Mihaela Attemsa. Gre za izbor 28 besedil; delo je pripravila za objavo prof. Lojzka Bratuž, ki je tudi napisala uvodno študijo o pridigah in Attemsov življenjepis. Besedila so objavljena v transkripciji v posodobljenem jeziku, da so lažje razumljiva bralcem.

Predstavitev v Gorici so priredili Kulturni dom v Gorici, Katoliška knjigarna in Založništvo tržaškega tiska, govorili pa so zgodovinar Luigi Tavano, prof. Breda Pogorelec, založnik Marko Kravos, igrlec Iztok Mlakar, ki je podal eno Attemsovih pridig, ter avtorica prof. Bratuževa.

Na sliki: L. Tavano, B. Pogorelec, L. Bratuž, M. Kravos in N. Sancin

Natočimo si čistega vina ali farsa o TV kanalu 64

V petek, 23. aprila, je Slovenska skupnost priredila na tržaški pomorski postaji posvet na temo: Kakšno televizijo si želimo. Res številni udeleženci so potrdili pomen, ki ga naša javnost pripisuje temi posveta.

Ugledni italijanski gostje, predvsem krajevni in vsedržavni uredniki televizijskih programov ter sindikalisti so nam, namesto da bi se od sramu posipali s pepelom, napolnili ušesa z izrabljenimi frazami o manjšinskih pravicah v demokratični državi ter frazami o televiziji, ki naj bi postala glasnik vseh vrst manjšin, morda tudi zbiralec znamk in starih novcev. Zadnji govornik, Leonardo Valente, glavni ravnatelj omrežja za deželno informacijo pri vodstvu Rai v Rimu, pa je v svojem dolgem in demagoškem posegu vendar izluščil jedro problema in postavil piko na i. Za kaj torej gre:

1. Že pred 18 leti (1975) je italijanski parlament izglasoval zakon, ki je določal začetek slovenskih Tv oddaj za celotno Furlanijo Julijsko krajino. Toda za oddajanje skozi eter so potrebne določene televizijske frekvence, ki so z mednarodnimi in državnimi pravilniki porazdeljene med javne in zasebne uporabnike;

2. Lastnik zraka, tako kot podzemlja in vodnega obrežja, je italijanska država, ki to javno dobro lahko dodeli v uporabo raznim zasebnikom in ustanovam;

3. Lanskega decembra je Uradni list Republike Italije objavil pogodbo, ki sta jo sklenili vlada in družba Rai za dodelitev frekvence za slovenske Tv programe. Toda glej ga zlomek, kje tiči zajec! V dobri ali slabi veri ali po »pomoti« je dobila Rai za slovenske programe Tv kanal 64, ki ga ima sedaj, to je do zapadlosti koncesije, v zakupu slovensko zamejsko zasebno podjetje PONTECO;

4. Pogodbe med državo in zasebniki za uporabo TV kanalov bi morale že davno zapasti, da bi z njimi lahko razpolagala Rai, a se zaradi očitno velikega vpliva privatnega kapitala na vsedržavne strukture koncesijske pogodbe za televizijske frekvence podaljšujejo v nedogled;

5. Jasno in razumljivo je, da se podaljševanja koncesije poslužuje tudi PONTECO za svoje namene;

6. V končni analizi pa moramo ugotoviti, da slovenska manjšina v Italiji ne pride do svojih televizijskih oddaj, ker za to namenjen Tv kanal 64 še uporablja slovensko zamejsko zasebno podjetje PONTECO.

Če to ni farsa?

RAFKO DOLHAR

V organizaciji kulturne komisije Ssk

»Kakšno televizijo si želimo«

(Posvet na pomorski postaji v Trstu)

Deželna komisija Slovenske skupnosti za kulturo in občila je v petek, 23. t.m., priredila posvet z naslovom: »Kakšno televizijo si želimo«. Uvodne besede je podal strankin tajnik Ivo Jevnikar, govorili pa so slovenski, italijanski in nemški časniki. V prvem delu so bili na vrsti Mirko Bogataj iz Celovca, Franz von Walther iz Bocna ter Tullio Vianello in Barbara Žigante iz Kopra, v drugem pa so posegli član vsedržavnega sveta Časnikarske zbornice Drago Legiša, (njegov poseg objavljamo v celoti) ter uredniki slovenskih in italijanskih časnikov in kulturnih sporedov sedeža RAI v Trstu Saša Rudolf, Filibert Benedetti, Fulvio Molinari, Sergij Pahor, Romano Tamberlich, Giorgio Balzoni in Leonardo Valente. O dogodku bomo še poročali.

»Kakšno televizijo si želimo«, je tema današnje okrogle mize. Kdor ne pozna tukajšnjih razmer, utegne misliti, da Slovenci v Italiji že imamo televizijske oddaje v svojem jeziku in da je predmet današnjega simpozija predvsem razprava o takšni ali drugačni vsebini, takšni ali drugačni obliki televizijskih oddaj v slovenskem jeziku.

DRAGO LEGIŠA

Toda stvari so bistveno drugačne. Priladniki slovenske narodne manjšine v Italiji si seveda želimo kvalitetnih televizijskih oddaj v svojem materinem jeziku, vendar moramo predvsem doseči, da bomo lahko takšne oddaje sploh imeli. Zato bi morali pravzaprav temo današnjega simpozija besedno drugačne oblikovati.

Danes poteka natančno 18 let in šest dni, odkar je Uradni list Republike Italije objavil besedilo zakona št. 103 z dne 14. aprila 1975, ki vsebuje »Nove norme na področju radijske in televizijske službe«. Gre za temeljni zakon, ki ureja javno radijsko in televizijsko službo in ki je v veljavi še danes, četudi se je na tem področju od tedaj marsikaj spremenilo. Bistvena novost tega zakona je tedaj bila, da je nadzorstvo nad to službo prešlo od izvršne na zakonodajno oblast, to je od vlade na parlament. V ta na-

men je bila tudi ustanovljena posebna parlamentarna komisija za nadzorstvo nad javno radijsko in televizijsko službo.

Zakon št. 103 z dne 14. aprila 1975 v 19. členu, odstavek c), izrecno predvideva televizijske oddaje »v slovenskem jeziku za avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino«. Ta zakon omenja televizijske oddaje v slovenskem jeziku tudi v drugih členih, na primer v 20., tako da je volja zakonodajalca v tem pogledu zelo jasna in nedvoumna. Za slovensko narodno manjšino v avtonomni deželi Furlaniji-Julijski krajini je zakon že pred več kot 18 leti določil televizijske oddaje v njenem jeziku in hkrati tudi določil obliko ter sredstvo, s katerim naj se te oddaje uresničijo. Zakon namreč govori o posebni konvenciji med vlado in družbo, ki ima to službo v koncesiji. Vemo, da je ta družba Italijanska radiotelevizija RAI.

Priznati moramo, da smo ob objavi že omenjenega zakona v Uradnem listu Republike Italije res mislili, da se bo zakon v doglednem času začel izvajati, da bo torej sklenjena konvencija med predsedstvom vlade in ustanovo RAI.

Marsikdo se še spominja, da je v ta namen tedanji ravnatelj tržaškega sedeža RAI priredil v znanem hotelu nedaleč od Peska nad Trstom celodnevni simpozij, na katerem so ude-

leženci, ki so bili prisotni v zares lepem številu, zavzeto, mestoma celo ognjevitno razpravljali o tem, kakšna naj bo televizija v slovenskem jeziku.

Temu je sledilo še nekaj, kar je prav tako pomembno in zanimivo, kar je odraz takratnega splošnega prepričanja. Pred uvedbo deželnih televizijskih informativnih oddaj se je velika večina radijskih časnika, v službi pri ustanovi RAI, udeležila posebnih tečajev na raznih sedežih po državi, da bi se, kolikor je pač bilo možno, usposobila za delo pri televizijskem mediju. V tej zvezi ugotavljam, da je takšne tečaje obiskala tudi večina slovenskih časnikov in programistov, uslužbenih pri Radiu Trst A. To je bilo konec sedemdesetih let.

Toda konvencije, o kateri govori zakon št. 103, še dolga leta ni bilo, tako da ni bilo niti televizijskih oddaj

DRUŠTVO SLOVENSKE IZOBRAŽENCEV TRST

vabi v ponedeljek, 3. maja, ob 20.30 v Peterlinovo dvorano na razgovor

ITALIJANSKA POLITIKA IN SLOVENC

V prvem delu večera se bomo prisotni s kratko slovesnostjo spomnili 80-letnice dolgoletnega člana in sodelavca prof. Martina Jevnikarja ter mu čestitali.

v slovenskem jeziku in teh še ni niti danes.

Šele Uradni list z dne 30. decembra 1992 je objavil odlok predsednika republike z dne 16. oktobra 1992, ki zadeva konvencijo, sklenjeno med Predsedstvom ministrskega sveta in ustanovo RAI — Italijansko radiotelevizijo, za »televizijske oddaje v slovenskem jeziku za avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino«. Računski dvor je ta odlok registriral dne 2. decembra lani.

Konvencija v prvem členu pravi: »V skladu s členom 19, odstavek c), zakona z dne 14. aprila 1975, št. 103, se Ustanova RAI obvezuje, da bo poskrbela za televizijske oddaje v slovenskem jeziku za avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino, za prebivalstvo slovenskega jezika v tržaški in goriški pokrajini«. V tretjem členu konvencije je rečeno, naj televizijske oddaje trajajo letno skupno 208 ur, praviloma štiri ure na teden. V zadnjem, to je 12. členu, pa je predvideno, da se bodo oddaje začele najkasneje šest mesecev po dejanski razpoložljivosti s frekvencami in po umestitvi naprav, ki so navedene v prilogi.

Prizor s posveta o slovenski televiziji, ki ga je na pomorski postaji v Trstu priredila Ssk (foto D. Križmančič)

Ob častitljivem jubileju Staneta Raztresena

Uspehi in načrti »na 80. pragu«

Jubilant Stane Raztresen

Igralec in režiser Stane Raztresen je 12. aprila praznoval 80. rojstni dan. Za ta častitljivi jubilej je sam pripravil recital z naslovom »Na 80. pragu« z izborom najpomembnejših slovenskih literarnih del z domovinsko vsebino, ki ga je že podal na Tržaškem in tudi ponekod na Goriškem. To je dokaz ene temeljnih značilnosti jubilaranta, namreč to, da se nikoli kljub visoki starosti ni odpovedal delu, igranju, odru, ki je njegovo življenjsko poslanstvo. Pravkar se je vrnil iz Milana, kjer je bil na gostovanju s Tržaškim partizanskim pevskim zborom, s katerim že dolga leta nastopa kot recitator.

Stane Raztresen se je rodil v Tolminu. Osnovno šolo je obiskoval v Ajdovščini in v Ljubljani, kjer je hodil tudi v nižjo gimnazijo. V Ljubljani je študiral tudi solopetje, dramatično in balet, na odru pa je začel kot igralec nastopati leta 1933 (Raztresen torej letos praznuje tudi 60. obletnico dela v gledališču). V Ljubljani je Raztresen igral pri Slovenskem narodnem gledališču do leta 1945, nato pa so ga poklicali v Trst v slovensko gledališče za takratno Tržaško ozemlje, kjer je ostal do upokojitve maja 1973.

V svoji dolgoletni karieri je Stane Raztresen vdihnil dušo številnim likom iz svetovne odrske literature, nastopal pa je tudi na radijski postaji Trst A in RTV Ljubljana, poleg tega pa je igral v več kot dvajsetih slovenskih filmih. Nikoli ni počival; če ni bil na odru Slovenskega stalnega gledališča, pa je imel več samostojnih recitalov po šolah, v prosvetnih društvih in na kulturnih prireditvah, svojo pozornost pa je posvetil tudi amaterskim gledališkim skupinam in je zreziral več kot sto njihovih iger. Za svoje delo je Stane Raztresen prejel več priznanj, med katerimi umetniško prvomajsko nagrado, ki jo podeljuje Združenje gledaliških igralcev Sje, Severjevo nagrado, Nagrado iz Prešernovega sklada in priznanje ZSKD

za uspešno kulturno-prosvetno delovanje.

Za bodočnost se Stane Raztresen še ni odpovedal delu in načrtom, saj nadaljuje s svojimi recitali in nastopi tudi po šolah, predvsem z odlomki iz del Janeza Svetokriškega, napisanimi v pristni stari vipavščini. »Ta svetniška osebnost, ki sodi med naše velike avtorje,« nam je dejal Raztresen, »zasluži vso pozornost. Razne pisatelje skušam navdušiti, da bi se posvetili temu liku.« Raztresen tudi pravi, da ima še zelo veliko naročil za recitacije in da »ima v glavi 7 ali 8 ur pripovedi raznih naših avtorjev«.

»Če pogledam nazaj, je vse tako, kot bi bilo včeraj,« je še rekel jubilarant. »Toliko let sem doživel, ker sem imel ob raznih momentih to srečo, da sem za las ušel koncu in to od rosne mladosti skozi leta prve in druge vojne pa vse do danes.« Tudi svojega režiserskega dela se spominja z velikim zadovoljstvom in se veseli uspehov igralske skupine Jaka Štoka s Kontovela, pri kateri je bil režiser celih 17 let. Na vprašanje, česa je sedaj najbolj vesel, pa je Raztresen dejal takole: »Najbolj me veseli, če je obisk poslušalcev dober, če ljudje ploskajo in... če mi nekateri časopisi ne zamenjajo priimka. Zgodilo se je, da so me preimenovali v Staneta Starešiniča, in to ne enkrat... Šale na stran: še posebno pa sem vesel, kadar med svojimi nastopi vidim, da je kulturno delovanje v naših krajih še vedno živo«.

Igralcu Stanetu Raztresenu torej res ne ostaja veliko prostega časa. Kar ga ima, ga preživlja doma, z ženo, hčerkama in vnuki.

(hj)

»Ondile čez Stari vrh« - knjiga o zgodovini Banov

Vasica Bani blizu Opčin na Tržaškem se je zapisala v zgodovino z zajedno knjigo »Ondile čez Stari vrh«, ki je izšla na pobudo članov domačega društva Grad. Delo je napisano v slovenščini in italijanščini, opremljeno je z bogatim fotografskim in dokumentarnim gradivom, katastrskimi mapami, listinami in ima nekaj manj kot dvesto strani. Knjigo so predstavili v petek, 23. aprila, v Ovčarjevi hiši — prenovljeni tipični kraški stavbi, ki je sedež društva Grad — pri Banih, ob tej priložnosti pa so odprli tudi razstavo o zgodovini tega naselja.

Zgodovina Banov je v knjigi »Ondile čez Stari vrh« obdelana temeljito in iz različnih zornih kotov. Pred nami zaživi podoba vasice, od njenega nastanka dalje (ime naj bi dobila po Matiji Banu, ustanovitelju vasi), o vsakdanjih teževah domačinov, ki so

s trdim delom s težavo služili vsakdanji kruh, o tožbah proti zemljiškim gospodom in javni upravi, ki je terjala visoke davke, o banovski mikrotoponomastiki, ledinskih imenih, hišnih in družinskih imenih, o značilnosti kraške hiše, spominih iz vaške preteklosti, oporokah domačinov in še marsičem. Knjiga je bogata tudi z dokumentarnim gradivom: v prilogi sta med drugim zemljevid posestnikov in ledinskih imen ter rodovnik rodbine Ban od ustanovitelja vasi Matije ki je živel v začetku 17. stoletja.

Seveda bi bila izvedba takšnega velikega raziskovalnega dela nemogoča, če se ne bi za to še posebno zavzela tajnica društva Grad od Banov Kristina Kovačič, ki je zbrala krog sodelavcev in za to knjigo tudi sama naredila zanimivo raziskavo o preteklosti svoje vasi in koristen slovarček

Pisatelj Marjan Tomšič na predstavitvi knjige in otvoritvi razstave pri Banih. Za njim so članice ženske skupine Stu ledi (foto S. Ferrari)

V slovo ravnatelju Veljku Pavletiču

V četrtek, 15. aprila, se je zamejska javnost na pokopališču v Škednju poslovila od učitelja in dolgoletnega didaktičnega ravnatelja Veljka Pavletiča, ki je nenadoma umrl na velikonočni ponedeljek. Rajni Pavletič se je rodil v Štrpedu pri Buzetu, od koder je bila doma njegova mati. Pavletičevi so sicer živeli v Škednju, saj je bil oče v Trstu državni uslužbenec. Pokojni Veljko je maturiral na italijanskem učiteljskem v Trstu in se nato vpisal na univerzo, kjer se je posvetil študiju tujih jezikov.

Po drugi svetovni vojni je začel svojo učiteljsko pot v Trebčah. Zavezniška vojaška uprava ga je naslednje leto imenovala za didaktičnega ravnatelja v Dolini, to službo je opravljal celih pet let in nato nekaj let poučeval italijan-

ščino na srednji šoli na Opčinah. Sredi petdesetih let je spet stopil v razred kot učitelj, in sicer v Boljuncu, kmalu nato pa je ponovno prevzel mesto didaktičnega ravnatelja pri Sv. Ivanu in nato pri Sv. Jakobu, prav v tem zadnjem mestnem ravnateljstvu je leta 1979 zaključil svoje službovanje.

Pokojni ravnatelj Pavletič je bil med učitelji in v širšem šolskem okolju zelo priljubljena in spoštovana osebnost. Povsod, kjer je služboval, se je zavzemal za rast in napredek vrtcev in šol, ki so mu bile zaupane, in rezultati, ki jih je dosegel, kažejo, da se je resnično razdal za slovensko šolstvo na Tržaškem. Veljko Pavletič je bil tudi priljubljen pevovodja otroških zborov in učitelj ruščine, ki jo je res dobro obvladal in jo gojil z veliko ljubeznijo. M.T.

narečnih izrazov. Prispevke so za to knjigo napisali Ace Mermolja, Samo Pahor, Enrico Halupca, Pavel Strajn, Marta Verginella, Aleksej Kalc, Pavle Merkù, Pavel Vidau, Dušan Kalc in Peter Furlan. K izidu knjige je pripomogel tudi odsek za zgodovino Narodne in študijske knjižnice iz Trsta.

Delo »Ondile čez Stari vrh« je konkreten dokaz o tem, kako je naša preteklost zanimiva in bogata, koliko je mogoče napisati o eni sami vasici na Krasu, kako ima vsak kamen, vsaka stara že podirajoča se hiša, vsak vodnjak, ki ga že desetletja nihče ne uporablja in vsako drevo svojo zgodbo.

Da je pobuda društva Grad vzbudila veliko zanimanja dokazuje že dejstvo, da se je predstavitve knjige in otvoritve razstave udeležilo številno občinstvo. Prisotne je v imenu društva Grad pozdravil predsednik Stefano Bellafontana, pele so članice ženske skupine Stu ledi, recitali pa so domači otroci. Nato je spregovoril pisatelj Marjan Tomšič, poznavalec in raziskovalec ljudskega izročila.

V Sovodnjah so obnovili župno cerkev 1000 podpisov za Slovensko skupnost

Cerkev sv. Martina v Sovodnjah ob Soči

Sovodenjska župnija je s slovesnostmi v soboto, 24., in nedeljo, 25. t.m., počastila obnovitev župne cerkve svetega Martina. Ta akcija je povezala celotno župnijsko skupnost, saj so pri delih in s prispevki sodelovali ne le posamezniki in družine, ampak tudi sovodenjska občina, tamkajšnja hranilnica ter domači obrtniki in podjetniki. Z obnovitvijo so začeli lani septembra in že za božič so bila glavna dela opravljena, dokončna ureditev cerkve in okolja pa je zahtevala še nadaljnji trud. Rezultat je enkraten. Ovrednotili so celotno sakralno poslopje, še posebej pa najstarejši del cerkve, presbiterij prvotne gotske cerkve, ki je bila posvečena leta 1523, in nagrobnik grofov Attems, na katerem je postavljen sedanji glavni oltar. Pri obnovitvenih delih so naredili nišo in primerno osvetlili grb grofov Attems.

Poskrbeli so tudi za novo električno napeljavo in ogrevanje, obenem pa ovrednotili tudi vso ostalo cerkveno opremo, bodisi umetniške podobe kot napise, ki dajejo sovodenjski cerkvi pečat globoke slovenske vernosti in kulturne širine dolgoletnega sovodenjskega župnika Petra Butkoviča.

Duša sedanjih obnovitvenih del pa je bil župnik Marjan Markežič. Ta je tudi uredil knjižico, ki so jo izdali ob tej priložnosti in poskrbel za razstavo zgodovinskih in sodobnih fotografskih posnetkov o Sovodnjah in tamkajšnji cerkvi. Knjižico z naslovom »Cer-

kev sv. Martina«, ki je izšla v okviru zbirke Sakralni spomeniki Primorske, je med sobotno prireditvijo predstavila profesorica Marija Češut.

Poudarila je kulturni pomen obnovljene cerkve in publikacije, ki predstavlja njeno zgodovino in umetnostne bisere, ki jo krasijo. Avtorica te znanstvene publikacije je umetnostna zgodovinarica Verena Korsič. Knjižica je bogato opremljena s fotografskimi posnetki o Sovodnjah in detajlih notranjosti cerkve. Ob predstavitvi so nastopili tudi Mladinski zbor, Sovodenjska dekleta in Ženski cerkveni zbor.

V nedeljo dopoldne je bila v obnovljeni cerkvi slovesna zahvalna maša, ki jo je daroval goriški škofov vikar za Slovence msgr. Oskar Simčič, ob oltarju pa sta sodelovala še msgr. Franc Močnik in domači župnik Markežič. Sovodenjci so se imenitno izkazali tudi s pravim ljudskim praznikom, ki so ga priredili po maši ter se tako povesečili ob dejstvu, da so obnovitvena dela dejansko povezala ljudi iz vse fare.

M.T.

Pokrajinsko tajništvo Slovenske skupnosti Gorica se obrača na vse svoje člane somišljenike in prijatelje, da pristopijo k akciji zbiranja 1000 podpisov za samostojen nastop na junijskih pokrajinskih volitvah. Edino tako si bomo lahko zagotovili svojega predstavnika na pokrajini, potem ko druge stranke niso pokazale nikakršnega razumevanja za skupno nastopanje z nami. Dejstvo je, da je Slovenska skupnost edina stranka Slovencev v Italiji in da bo tudi v bodoče zvesta slovenski narodnostni pripadnosti, ki je v novem času nezamenljivo zagotovilo uspešnega političnega nastopanja. Slovenska manjšina se lahko okrepi le z zastopniki slovenske stranke, zato je upati, da bodo naši volilci razumeli težavnost in važnost trenutka, v katerem se nahajamo.

Zbrati tako veliko število podpisov in to do 5. maja je prav gotovo enako volilnemu uspehu, je pa gotovo mogoče, v kolikor se zavedamo svoje narodnosti v takšni meri, kot se je zavedajo vsi naši strankini pripadniki. Zato pozivamo vse tiste, ki verjamejo v samostojno slovensko politično

nastopanje, da zastavijo svoj glas in podpis ter istočasno pomagajo izvesti to zahtevno akcijo. Vsekakor naj sledijo vsem tehničnim podatkom, ki navajajo kraj in čas zbiranja podpisov, ter pomagajo tudi s svojimi pobudami. Živimo

V ponedeljek ob 20.30 bo v Katoliškem domu v Gorici na pobudo Slovenske skupnosti srečanje s predsednikom Slovenskih krščanskih demokratov, slovenskim zunanjim ministrom **Lojzetom Peterletom**, ki bo sto dni po nastopu nove vlade spregovoril o najaktualnejših slovenskih notranjih in mednarodnih vprašanjih.

v času, ko je bolj kot kdajkoli dragocen vsak posameznik, saj je nujno utrditi slovensko politično zastopstvo povsod, kjer je to le mogoče.

ZBIRNA MESTA ZA PODPISOVANJE

1. Občinski volilni uradi v vseh občinah (Gorica, Števerjan, Sovodnje, Doberdob, Ronke, Tržič itd.) — vsak delavnik v dopoldanskih urah.

2. Sedež rajonskega sveta v Pevmi (osnovna šola) in v Štandrežu (vsak večer od 20. do 22. ure).

3. Na »Prazniku frtalje« v Ruppi v soboto, 1., in nedeljo, 2. maja.

Organizirana bodo tudi dodatna zbirna mesta ter večeri za zbiranje podpisov, o katerih bodo podpisniki obveščeni naknadno.

Na mesto vpisovanja je treba prinesiti osebni dokument!

Skavtsko Jurjevanje

V Mačkoljah na Tržaškem je bilo v nedeljo, 25. aprila, tradicionalno Jurjevanje 93, osrednja skavtska slovesnost za god sv. Jurija (23. aprila), zavetnika skavtizma. Prireditve se je udeležilo nad dvesto skavtov in skavtinj, pred načelnikom Vero Tuto Ban in Teom Kraljem pa je 24 volčičev in veveric ter 36 izvidnikov ter vodnic, obljubilo, da bo spoštovalo verska načela, pomagalo bližnjemu in izpolnjevalo skavtske zakone. Mašo na prostem je na griču med Mačkoljami in Štrmarjem daroval mačkoljanski župnik Žarko Škerlj. Skavti srednje in starejše veje so se v Mačkoljah zbrali že dan pred slovesnostjo — postavili so tabor in na kraju tudi prespali. Priredili so tudi tradicionalno orientacijsko igro in prižgali taborni ogenj.

Goriški skavti in skavtinje bodo imeli jurjevanje v soboto, 1. maja, na Vrhu.

Razstava velikonočnih pirhov v Nabrežini

V nabrežinski župnijski dvorani je bila vse do nedelje, 25. aprila, na ogled razstava velikonočnih pirhov. Ta dan so na odru župnijske dvorane nastopili igralci skupine Oder 90 iz Gorice in uprizorili Meškovo igro »Mati«.

Že trinajsto leto zapored povabi župnik Bogomil Breclj ob Veliki noči otroke iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol ter umetnike in sploh ljudi z ustvarjalno žilico, da prinesejo na razstavo pirhe.

Odzvali so se umetniki Bogomila Doljak, Andrej Kosič in Clau-

dia Raza. Izredno domišljijo so pokazali otroci; ob nabrežinskih volčičih in vevericah so svoje pirhe v najrazličnejših okoljih in z raznimi likovnimi sporočili razstavljali nekateri vrtci iz devinsko-nabrežinske občine in osnovne šole širšega območja ter še nabrežinska, openska in rojanska srednja šola. Ob teh tudi nekateri odrasli posamezniki. Veliko zanimanje je na razstavi vzbudilo šest podob križevega pota, ki so jih našli na podstrešju nabrežinske cerkve.

Janja in Irena si ogledujeta pirhe

(foto B. Breclj)

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Andersen - Jesih
CESARJEVA
NOVA OBLAČILA

Režija Vladimir Jurc

V petek, 30. aprila, ob 12. uri
v Kulturnem domu v Trstu
v sredo, 5. maja, ob 20.30 v
Prosvetnem domu na Opčinah

»Kakšno televizijo si želimo«

◀ III 4

Priloga navaja naprave: 1. Trst - Banovski vrh; 2. Trst - Milje; 3. Gorica.

Ne bom se spuščal v nadaljnje podrobnosti, vendar ne morem mimo dejstva, da se v konvenciji omenjajo prebivalci slovenskega jezika v tržaški in goriški pokrajini. To pa je po mojem skrajno restriktivno in celo samovoljno tolmačenje temeljnega zakona šte. 103, ki v svojem 19. in za nas poglavitnem členu omenja, kot sem že dejal, televizijske oddaje »v slovenskem jeziku za avtonomno deželo Furlanijo-Juljsko krajino«. Znano je, da prebivalci slovenskega jezika ne živijo le v pokrajinah Trst in Gorica,

ampak tudi v nekaterih predelih videmske pokrajine (Benečija, Rezija, Kanalska dolina). Zakaj in čemu takšno samovoljno, omejevalno in krivično tolmačenje? Zakaj se tudi v uradnih aktih uveljavlja diskriminacija? Še pred kratkim je eden vidnejših italijanskih politikov, ki je v državi zavzemal najvišje funkcije, dejal, da so Benečani »simbol hrabrosti italijanskih alpincev«. Ali naj se, se vprašam, za svojo hrabrost kaznujejo z diskriminacijo v primerjavi z ostalimi rojaki v deželi? Ne priznava se jim, torej, pravica do izpopolnjevanja lastne osebnosti, k čemur prispeva — in danes prav dobro vemo, v kolikšni meri — tudi televizijski medij?

Zaključujem s tole ugotovitvijo: za televizijske oddaje v slovenskem jeziku za avtonomno deželo Furlanijo-Juljsko krajino obstaja natančna in tudi jasna pravna podlaga. Obstajajo predpisi, ki jih je treba spoštovati, obstaja zakon, ki ga je treba izvajati.

Ko pripadniki slovenske manjšine v Furlaniji-Juljski krajini hočemo v odnosih z oblastjo uporabljati svoj jezik, nam praviloma ugovarjajo, da se te pravice ne moremo posluževati, ker ni ustreznih zakonov, ustreznih predpisov. V primeru, ki ga danes obravnavamo, pa obstaja zakon, obstajajo natančni zakonski predpisi, a televizijskih oddaj v slovenskem jeziku kljub temu ni.

Je takšno stanje vredno pravne države? Ali se bomo čudili, če bo kdo od naših ljudi glasno zavpil: *Quousque, tandem...?*

Srebrna plaketa za zbor J. Gallus

Tržaški mešani pevski zbor *Jacobus Gallus* je pod vodstvom *Stojana Kureta* na tekmovalni zborovski reviji, ki je potekala konec prejšnjega tedna v Ljubljani, prejel za svoj nastop srebrno plaketo. Komisija je tržaške pevce ocenila z 89,3 točk. Zbor *Gallus* je zapel dve pesmi *Marija Kogoj*, odlomek iz *Rossinijeve Male slovesne maše* in *Merkurjevo priredbo rezijanske ljudske pesmi*. Zlato plaketo so na tekmovanju v Ljubljani prejeli skupina *Ave*, *Ljubljanski madrigalisti* in mešani zbor *France Prešeren*, vsi trije iz Slovenije.

Zdravnik svetuje

Dedne bolezni: B Thalasemija

B Thalasemija je bolezen, ki jo otrok podeduje od enega ali obeh staršev. Če jo podeduje samo od enega, ima praktično normalen videz, večkrat ima poudarjene bližjezhodne poteze oči in obraza in je rahlo slabokrven. Število rdečih krvnih teles je normalno, vendar so ta krvna telesa drugačna, saj so manjša, vsebujejo manj hemoglobina, ki je različen od normalnega. Prav zaradi tega v laboratoriju zlahka odkrijejo to dedno okvaro.

Dr. EDI KOŠUTA

Če otrok podeduje gen te bolezni od obeh staršev, pride do strahovitih poškodb. Rdeča krvna telesa vsebujejo zelo slab hemoglobin, v tkiva ne pride dovolj kisika, zato se telo zarodka razvija zelo slabo, s težkimi okvarami. Večkrat pride zato do splava ali pa dojenček umre kmalu po roj-

stvu. Danes tem otrokom pomagajo s stalnimi transfuzijami krvi, vendar povzročijo težke okvare srca, jeter, možganov itd. smrt v nekaj letih.

Kot sem že povedal, je ta bolezen v Italiji izredno razširjena; prenašalcev je najmanj 3 milijone. Zasedimo jih že v bližnji Furlaniji, največ pa jih je predvsem v delti reke Pad, v Kalabriji, na Siciliji in na Sardiniji. V teh krajih ima vsak 5 prebivalec to dedno okvaro (Sante Tura, *Lezioni di ematologia*, Ed. Esculapio 1984, str. 71). Zato lahko razumete, zakaj je na teh območjih pravi mit poročiti osebo iz tujih krajev, predvsem iz severnih, kjer te bolezni ni. Če se namreč poročijo z domačini, tvegajo, da bodo tudi njihovi potomci imeli to bolezen. Iz podatkov, ki jih imam, je zelo razširjena tudi na bližnjem vzhodu in v Afriki, kjer je razsajala malarija. V Sloveniji in srednji Evropi je B Thalasemija skoraj neznana. Zasedimo jo v glavnem med priseljenci in njihovimi potomci.

(konec)

* * *

Na Vrhopljah pri mejnem prehodu Krovski potek so v petek, 23. aprila, odprli »Zeleni center«, ki ga je slovenski dijaški dom Srečko Kosovel iz Trsta uredil v prostorih bivše vojaške kasarne. Center je še en konkreten korak z zblizanju mladih z obeh strani meje. V njem bo to poletje tudi letovanje otrok.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Krstna uprizoritev

Milan Kleč

VSEGA JE KRIVA MARJANA DERŽAJ

Režija Dušan Mlakar

V četrtek, 6. maja, ob 20. uri
Abonma RED J
Kulturni dom v Trstu

Janko Jež

Giani Stuparich

(9) Ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1961)

Zdelo se je, da bo Stuparich sodeloval z revijo *Energie nuove*, ki jo je ustanovil Piero Gobetti. Ta se je zanimal za Slataperja. Njegove spise je že začel objavljati v svoji reviji. Prosil je Stuparicha, naj za tisk pregleda Slataperjevo zapuščino, ne celotno, ampak samo v tistih delih, ki naj bi bila še aktualna. Gobetti je prišel na obisk v Trst; Stuparich piše: »Bilo je približno v času, ko je zgorel Balkan. Dal sem duška svojemu razpoloženju v pogovoru z mladostnikom ali še skoraj dečkom, ki me je prišel obiskat iz Turina. Njegov pogled (na požgani Balkan, op. p.) je dokazoval sočustvovanje, vendar iz daljave. Zdelo se je, da njegove besede izhajajo iz drugačne bolečine ali bolje iz bolečine zaradi ostrejšega in prozornejšega gledanja na stvari«.

Zaman je bilo Gobettijevo prizadevanje, da bi Stuparicha pridobil za sodelovanje pri svoji reviji *Rivoluzione liberale*. Gobetti je bil tedaj blizu Salveminiju. Stuparicheva miselnost se ni skladala z Gobettijevo vizijo dogajanja, z njegovo mislijo intelektualnega borca. Stuparich je vse to že presegel. Gobetti je zanj ostal naiven deček, ki si preveč obeta od aktivnega poseganja v življenje. Po letu 1923 sta se popolnoma razšla.

Medtem si je Giani Stuparich uredil družinsko življenje in se popolnoma predal šoli. Oskrbel je izbor Slataperjevih literarnih del, ki jih je Prezzolini objavil leta 1920. Kot publicist se je uveljavil pri listu *La Nazione*, ki ga je urejal Silvio Benco, in pri listu *Il lavoratore*, ki ga je urejal Aldo Oberdorfer. Postal je priznan publicist in literat.

Stuparich je kot publicist spoznal realno Italijo, ki ni bila pripravljena izpolnjevati nalog, ki so jo čakale na severovzhodnem področju. Trst je zato izgubil svoje evropsko poslanstvo. Namesto da bi se v Trstu zanimali za mednarodno sodelovanje, so mesto spreminjali kot bazo za napadalne ekspanzionistične namene. Tržaško meščanstvo nosi krivdo, da je borba za italijanstvo Trsta prešla na področja narodnostnega zatiranja, namesto da bi se omejila

na kompetitivnost, kakršna je že tedaj bila, čeprav je postajala vedno bolj ostra. Trst je v okviru centralizirane nacionalne države izgubil smisel za bistvo demokracije, zato ni upošteval narodnih manjšin. S tem je potrjeno, da je z nacionalizmom in fašizmom italijanski nacionalni prepoved naletel v Trstu na svojo izpolnitev, a vendar tudi na izdajstvo vseh Mazzinijevih nauk in nauk ostalih velikanov italijanskega prepoveditelskega gibanja. **Trst je postal za Evropo izgubljeno mesto.**

Glede Slovencev Stuparich izreka prepričanje, pravzaprav upanje, da bodo tržaški socialisti zaradi svoje utrjene demokratične in reformistične miselnosti, ki so izročilo avstroogrske socialne demokracije, lahko približali Italiji slovenski življenj. Zaskrbljujoče gleda na pojav maksimalista Turnerja, ki je nevaren teoretik, ker je preprostež v svoji absurdnosti. Najbolj pa ga vznemirja oživljena slovenska narodna zavest in se zato vprašuje: **»Kaj je treba narediti, da ne bi prišlo do slovenskega iredentizma?«**

D'Annunzijevo pohod na Reko povzroči veliko razburjenje in zmedo. Giani Stuparich piše prijatelju Dallolui: »Priznam, da me Reka duhovno tlači, raje da me vznemirja zaradi posledic v Italiji. Smo nezrel narod, tudi po štirih krvavih letih vojne. To je moje največje razočaranje«.

»Italijanska politika v Trstu je kolonialnega značaja in zastarela. Trst ni kolonija, ki naj bi jo pridobili, da bi ji odnesli tržišča, ki so potrebna za njegovo prihodnost. Moramo reagirati, ne da bi pri tem zabredli v zadrego pri svojem soočenju s specifičnim tržaškim italijanstvom.«

Za revijo *Rivista di Milano*, ki jo je urejal Aristide Raimondi, je Giani Stuparich napisal svoje najboljše publicistične prispevke, ki dosežejo višek leta 1921, ko se njegovo sodelovanje z revijo konča. Apih pripisuje velik pomen naslednjim Stuparichevim mislim.

Po koncu prve svetovne vojne bi Trst kot različno mesto, kakršno je bilo v Avstro-Ogrski, moral zaradi te različnosti svobodno, zavestno in preračunano pregledati svoje poslanstvo in ga usmerjati v dialog z drugo komponento jadranske italijanske družbe, to je s slovenskim svetom (Ara, Trieste e la mediazione tra le culture). Tri mesece nato je Stuparich v milanski reviji

Prisotna je tudi Slovenija Bogat 23. vzorčni sejem »Expomego« v Gorici

Na goriškem razstavišču bo vse do nedelje trajal 23. vzorčni velesejem »Expomego«. Ob prisotnosti številnih pokrajinskih in deželni osebosti ga je v soboto dopoldne odprl predsednik goriške trgovinske zbornice Bevilacqua. Na njem sodeluje približno 160 razstavljalcev predvsem iz Italije, svoj prostor imata med drugim tudi Avstrija in Slovenija. Slednja je prisotna z resda nekoliko skromno ponudbo, v glavnem gre za žal že običajno promocijo igralnic, na področju turizma pa smo zasledili le reklamo za Terme v Čatežu in bolj malo drugega. Škoda, ker lahko prav tovrstne prireditve pomenijo odskočno desko za uspešnejšo turistično dejavnost kot tudi za ugled posameznih držav.

Prisotni so tudi posamezni predstavniki nekaterih latinskoameriških in azijskih držav z bolj ali manj dragocenimi obrtnimi izdelki in z različnimi značilnimi predmeti. Na sejm si v glavnem lahko ogledamo pestro ponudbo raznovrstnega pohištva, opreme za hišo in za vrtnarjenje. Preteklo soboto in nedeljo je bila med drugim na ogled zanimiva razstava antikvariata, do zaključka velesejma pa je odprta 4. deželna razstava figurativne umetnosti, ki jo prireja Vsedržavna zveza upokojencev podjetij. Velesejem se bo zaključil v nedeljo, dotlej pa je možen ogled od 16. do 22. ure, v soboto in nedeljo pa od 10. do 22. ure.

Volilci izrazili zaupanje Jelcinu

Izidi referenduma v Rusiji so presegli vsa pričakovanja in okrepili položaj predsednika Borisa Jelcina. Dokončni rezultati bodo sicer znani čez nekaj dni, saj gre za ogromen teritorij, vendar je jasno, da je kar 58 odstotkov pritrdilno odgovorilo na prvo referendumsko vprašanje o zaupnici predsedniku, okrog 52 odstotkov pa tudi na drugo o gospodarskih reformah. S tem pa institucionalna kriza v Rusiji

še zdavnaj ni rešena, saj se je sedaj že začel boj zaradi interpretacije rezultatov. Jelcinovi nasprotniki — v prvi vrsti predsednik parlamenta Hasbulatov in podpredsednik Rutskoj — trdita, da večina, ki mu je izrekla zaupanje, ni zadostna; za ustavne reforme bi bila po njihovem potrebna absolutna večina vseh, ki so vpisani v volilne sezname in ne le tistih, ki so se udeležili volitev.

Kvestor obiskal Kulturni dom v Gorici

Goriški kvestor Oreste Davini je v četrtek, 22. t.m., obiskal Kulturni dom v Gorici. Gosta so sprejeli predsednica doma Nada Sancin, ravnatelj Igor Komel in član odbora Mirko Primožič, ki so tudi pozorili na pomen in delo tega važnega kulturnega centra, ki ne prekinjeno deluje že dvajset let. Kvestor Davini je predstavnikom doma zaželel, da bi bila obnovitvena dela poslopja čimprej zaključena in da bi torej KD lahko še dalje nemoteno opravljal svoje delo v korist celotne goriške skupnosti.

»Ondile čez Stari vrh«

Razstavo si bo v Ovčarjevi hiši pri Banih št. 6 mogoče ogledati do vključno 23. maja ob ponedeljkih, petkih in sobotah od 18. do 21. ure, ob nedeljah pa od 10. do 13. in od 16. do 21. ure.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

KMEČKO - DELAVSKA HRANILNICA
IN POSOJILNICA V SOVODNJAH

BILANCA 31. DECEMBRA 1992

AKTIVA

Blagajna	135.176.681
Lastne vrednotnice	10.699.407.962
Vloge pri bankah	4.555.452.358
Posojila	9.415.123.047
Razni dolžniki	1.954.930.020
Prehodna aktiva	492.143.739
Imobilizacije	394.481.535
Skupna aktiva	27.646.715.342
Razvidnostni računi	36.780.253.522
Skupno	64.426.968.864

PASIVA

Vloge in hranilna pisma	22.811.537.567
Razni upniki in cedenti	670.862.719
Pasivni pripisi in izločitve	244.053.760
Razni skladi	760.252.024
Lastno premoženje	2.528.200.246
Poslovni dobiček	631.809.026
Skupna pasiva	27.646.715.342
Razvidnostni računi	36.780.253.522
Skupno	64.426.968.864

RACUN ZGUBE IN DOBIČKA POSLOVANJA 1992

DOHODKI

Obresti klientov	1.354.676.162
Obresti bank	423.057.559
Obresti vrednotnic	1.210.901.420
Razni dohodki	345.314.449
Izkoriščanje skladov	84.619.394
Skupno	3.418.568.984

IZDATKI

Obresti klientom	1.472.771.563
Stroški za osebe	583.448.469
Razni stroški	571.321.784
Knjigovodski odpisi	159.218.142
Skupni stroški	2.786.759.958
Cisti dobiček	631.809.026
Skupno	3.418.568.984

že pisal o Slovanih v Julijski krajini. Salvemini pa je takoj nato 4.11.1921 pisal o tem članku v svoji reviji *L'Unità*. Kot dober poznavalec slovenskega problema v Italiji je odobral objektivni Stuparich prikaz tega problema, imel pa je pridržke glede preveč tržaškega ocenjevanja slovenske kolektivne psihologije. Gre prav gotovo za odstavek, kjer Stuparich piše, da so Slovenci izkoreninjeni na Tržaškem in sploh v Julijski krajini, zaradi česar težijo k temu, da bi se oddaljili od orbite (Mazzinijevo šestilo?! — moja opomba), ki omejuje Italijo. Da so že po dolgem izročilu vajeni pokorščine, čeprav ne *toto corde*, zato morajo občutiti, da jih podpira močna roka. Slovenci so v glavnem nerazpoloženi do Italijanov, kajti italijanska zgodovina naj bi jih bila ponižala.

Stuparich sodi, da je v povojnih razmerah italijanska zahteva po zemljepisni meji ob Alpah realistična. Žal pa rimska vlada ni pripravljena pravilno vrednotiti manjšinsko vprašanje, utemeljenost slovenskega in hrvaškega iredentizma, njihovo razočaranje, da so narod brez zgodovine, globoko ponižani v trenutku, ko so že začeli pridobivati narodno identiteto in ki jih je pri tem zgodovinskem razvoju Avstrija zavestno varljivo usmerjala. Ti Slovani so še vedno brezoblična gмотa, kar je posledica habsburškega hinavstva. Ta miselnost in to čutenje naj bi se medtem že lotila celo italijanskega življa na tem obsejnem področju.

Italija naj bi Slovence in Hrvatov predlagala stopati po sledih kulturnega iredentizma, torej naj bi se oddaljili od politične iredente. Italijanska civilizacija naj nudi Slovincem vse, kar zmore, naj jim pomaga, da postanejo svobodni in zvesti prijatelji Italije. Stuparich je bil zadovoljen z rapalsko pogodbo iz leta 1920, »ki je vzpostavila neizpodbitno legalnost, upravno resnost in stabilnost trgovinskih interesov«, vendar se je zavedal, da je rapalska pogodba popolnoma podredila Slovence in Hrvate, ki so prišli pod Italijo, in jih s tem globoko ponižala. Fašizem je dokazal, kakšni so bili italijanski nameni pri zavojevanju Trsta kot odskočne deske za prodiranje v njegovo slovensko ozeldje. Stuparichevo gledanje na tržaško vprašanje ni bilo nikdar podrejeno oziroma vzporejeno s slovenskim vprašanjem v smeri slovenske-

ga zedinjenja in dosegi pogojev za suvereno razpolaganje z vsem slovenskim ozemljem. Le tako si lahko mislimo, da bi Trst s posredovanjem svoje ga ožjega slovenskega zaledja omogočil obnoviti svoje geopolitično nalogo glede širšega srednjeevropskega prostora. Priznaval je, da so z Rapalom bila prizadeta Mazzinijega prizadevanja, naj bi Mlada Italija stala ob boku srednjeevropskim Slovanom pri njihovem zedinjevanju in osvobajanju po propadu habsburške monarhije.

Stuparich je bil kot socialistično usmerjen intelektualac ne samo demokrat, ampak tudi avtonomist. Italija naj bi na nanovo zasedenih ozemljih ravnala previdno, da Slovence in Hrvatov ne bi prisilila do upornosti in s tem do iredentizma. To je bila po njegovem poglavitna italijanska naloga. Razdeljeni Slovenci in Hrvati naj bi v okviru avtonomije olajšali Italiji gospodarsko in kulturno prodiranje v Srednjo Evropo in kasneje tudi na Balkan. Slovani, ki so po prvi svetovni vojni ostali v Italiji, morajo biti zadovoljni s položajem, ki naj bi jim ga priznala Italija. Dobrohotna asimilacija bo opravila svoje. Stuparich si Slovence in Hrvatov sploh ni predstavljal v vlogi državotvornih suverenih narodov, češ da so zaradi svojega kmečkega porekla še nesposobni, da bi se osamosvojili in se zedinili v suvereno državno skupnost. Do tega ne bi smelo sploh nikdar priti, ker bi to bilo proti očitnemu interesu Italije in Trsta glede penetracije v notranjost Srednje Evrope. Zato si je predstavljal, da bo to možno doseči, če Slovenci in Hrvati s časoma sploh izginejo z italijanskih vzhodnih meja. Zato je ostale Slovence in Hrvate, ki so se po vojni združili najprej v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, nato se pa zaradi oživitve velesrbstva prisiljeno vključili v novo centralistično Jugoslavijo, prepuščal asimilaciji s Srbi. Enotna srbska nacija s tako nastalo jugoslovansko skupnostjo ne bi predstavljala nobene nevarnosti za italijanske ekspanzionistične namene. Stuparich je tako računal, da Slovence in Hrvatov v doglednem času sploh ne bilo več kot naroda, ki bi podpirala iredentizem Slovencev in Hrvatov pod Italijo, kajti ti so bili obsojeni na počasno izumiranje v blagohotnem, širokogrudnem naročju velike matere Italije.

(dalje)